

The Effect of Social Capital on Delinquency: A Case Study of Young Delinquents (Aged 18-29) and Ordinary Youths in Karaj City

Yalda Iranpour^{1*}, Abbas Shiri², Shadi Azimzadeh³

1. PhD Student of Criminal Law and Criminology, Department of Law, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran

2. Assistant Professor of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran

3. Assistant Professor of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran

(Received: November 15, 2018; Accepted: November 24, 2019)

Abstract

The purpose of this study was to explain the effect of social capital on juvenile delinquency (aged 18-29 years old) in the three crimes of murder, robbery, and drugs trafficking in Karaj city; therefore, the study was applied in nature. The research method was descriptive and causal-comparative, while the data collection instrument was document-analysis used along with a researcher-made questionnaire. The research population was comprised of young criminals convicted to robbery, murder, and drug trafficking – who were imprisoned in Karaj penitentiary in 2016 – as well as ordinary young people. Two hundred participants were randomly selected as the statistical sample. For data analysis, both descriptive statistics and inferential statistics were used. The results showed that the increase in social capital has an effect on the reduction of delinquency rate among the youths of Karaj city.

Keywords

Social capital, Social cooperation, Social trust, Delinquency.

*Corresponding Author, Email: iranpouryalda@yahoo.com

تأثیر سرمایه اجتماعی بر بزهکاری (مطالعه موردی: جوانان (۱۸ تا ۲۹) بزهکار و عادی شهر کرج)

یلدا ایران پور^{۱*}، عباس شیری^۲، شادی عظیمزاده^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۳. استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۲۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۰۳)

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین تأثیر سرمایه اجتماعی بر بزهکاری جوانان (۱۸ تا ۲۹ ساله) در سه جرم قتل و سرقت و مواد مخدر در شهر کرج بود. بنابراین، این پژوهش از نوع کاربردی است. روش تحقیق توصیفی و علی-مقایسه‌ای و ابزار گردآوری داده‌ها اسنادی و پرسشنامه محقق ساخته بود. جامعه تحقیق جوانان مجرم محکوم به سرقت، قتل، و مواد مخدر در ندامتگاه کرج و جوانان عادی در سال ۱۳۹۵ بودند. بدین منظور ۲۰۰ نفر به صورت تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها دو شیوه آمار توصیفی و آمار استنباطی به کار گرفته شد. نتایج نشان داد افزایش سرمایه اجتماعی بر کاهش بزهکاری در میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.

کلیدواژگان

اعتماد اجتماعی، بزهکاری، سرمایه اجتماعی، مشارکت اجتماعی.

* رایانامه نویسنده مسئول: iranpouryalda@yahoo.com

مقدمه

جوانان سرمایه‌های مادی و معنوی جامعه‌اند. جوانی مرحله‌ای انتقالی از علایق و آسیب‌پذیری‌های دوران کودکی و نوجوانی به حقوق و وظایف بزرگسالی است. جوان، قبل از اینکه از این مرحله عبور کند، معمولاً با مسائل گوناگون در زمینه‌های اجتماعی، آموزشی، بهداشتی، و فرهنگی روبه‌رو می‌شود که مهم‌ترین آن‌ها بزهکاری است. ازین‌رو، یکی از مباحث مهم جرم‌شناسان و سیاست‌گذاران جوامع مترقی بزهکاری جوانان است. زیرا نتیجه تحقیقات جنایی نشان داده تمایل به ارتکاب جرم در بیشتر مجرمان بزرگسال در دوران کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد. ازین‌رو، جرم‌شناسان بر آن‌اند که اغلب بزهکاران جوان بزه‌دیدگان دیروزند (شعاع کاظمی و زندی‌پور ۱۳۸۳: ۳۱).

بنابراین، این سؤال مطرح می‌شود که چه عواملی سبب بروز انحراف و بزهکاری در جوانان می‌شود؟ در پاسخ باید گفت اخیراً جامعه‌شناسان از اصطلاحی با عنوان «سرمایه اجتماعی» نام می‌برند که منظور از آن مجموعه‌ای از قوانین، هنجارها، تعهدات (الزامات)، روابط متقابل، اعتماد متقابل، ساختارهای اجتماعی، و سلسله‌مراتب نهادی جامعه است که اعضای آن را قادر به دستیابی به اهداف جمعی و فردی خود می‌سازد. فقدان سرمایه اجتماعی به معنی کاهش هنجارهای اجتماعی مرسوم، مانند کاهش اعتماد و همکاری و مشارکت، است که موجب افزایش هزینه‌های معاملاتی در جامعه می‌شود. پس، بالا بودن جرم و جنایت معرف پایین بودن سطح سرمایه اجتماعی در جامعه است. فوکویاما به ارتباط سرمایه اجتماعی و مشکلات اجتماعی (کچ‌روی) اشاره‌ای مستقیم دارد. او یکی از راه‌های اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی را استفاده از آمارهای انحراف اجتماعی - از قبیل جرایم، طلاق، مصرف مواد مخدر، طرح دعاوی در محاکم، خودکشی، جرایم اقتصادی مانند میزان فرار از پرداخت مالیات، و سایر مشکلات اجتماعی - می‌داند (فوکویاما ۱۳۷۹: ۴۲). ازین‌رو، هر گونه نارسایی در عملکرد روابط حاکم بر جامعه سرمایه اجتماعی را تهدید می‌کند و آسیب‌های اجتماعی و بزهکاری را میان جوانان افزایش می‌دهد. دو شاخص از مؤلفه‌های مهم سرمایه اجتماعی اعتماد و مشارکت اجتماعی است. اعتماد اجتماعی به معنی حسن ظن فرد به اعضای جامعه است و مشارکت اجتماعی به معنی همکاری با گروه‌های خاص و فعالیت‌های اجتماعی. بررسی‌های انجام‌گرفته بیانگر

آن است که بالا بودن اعتماد و مشارکت اجتماعی به افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش جرم و اعتیاد منجر می‌شود (چلبی و مبارکی ۱۳۸۴؛ رضانی ۱۳۸۶). نشانه‌ها حاکی از آن است که در دهه‌های اخیر سرمایه اجتماعی جوانان هم در درون خانواده هم در بیرون آن کاهش یافته است. در خانواده رشد سرمایه انسانی بسیار زیاد شده، طوری که سطح تحصیلات دائم در حال افزایش است؛ اما، به موازات رشد سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی، که شاخص برجسته آن روابط متقابل اجتماعی و میزان گفت‌وگو درباره موضوعات اجتماعی و فرهنگی و علمی و اقتصادی و سیاسی بین افراد است، کاهش یافته است. میزان فرسایش و نابودی سرمایه اجتماعی بالاست؛ بدان اندازه که جامعه در معرض تهاجم فردگرایی قرار گرفته و بر اساس آن منافع فردی بر مصالح جمعی تقدم یافته است. شهر کرج ازین رو جهت بررسی انتخاب شد که یکی از شهرهای بزرگ ایران و همچنین مرکز استان البرز است. جمعیت این شهر بر پایه سرشماری سال ۱۳۸۵ خورشیدی برابر با ۲۰۷۶۹۹۱ نفر بوده است که از این جهت، پس از شهرهای تهران و مشهد و اصفهان و تبریز، پنجمین شهر پرجمعیت ایران به شمار می‌رود. کرج پس از تهران بزرگ‌ترین شهر مهاجرپذیر ایران است و با توجه به جوان بودن آن نسبت به سایر شهرهای بزرگ ایران، هم‌اکنون، یکی از کلان‌شهرهای جدید کشور به شمار می‌آید. کرج شهری است در حصار از زندان‌ها. این شهر چهار زندان بزرگ کشور- یعنی زندان کچویی، زندان رجایی‌شهر، ندامتگاه کرج، زندان قزل‌حصار- را در خود جای داده است. استقرار خانواده زندانیان در مناطق نزدیک به زندان، که با هدف دسترسی آن‌ها به بستگان زندانی‌شان صورت می‌گیرد، حاشیه‌نشینی، بی‌کاری، افزایش جرایم خرد، و هزاران مشکل دیگر را در کرج به دنبال داشته است که می‌تواند باعث افول سرمایه اجتماعی شود. پرسش اصلی تحقیق حاضر میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر بزهکاری جوانان در شهر کرج بود؛ اینکه این متغیر در شهر کرج بر سه جرم قتل و سرقت و استفاده از مواد مخدر چه تأثیری گذاشته است. همه تحقیقات صورت‌گرفته تا کنون بر اساس نظریه پاتنام و بررسی متغیرهای شبکه، هنجار، اعتماد بوده است. تحقیق حاضر ازین رو که به بررسی مؤلفه‌های مشارکت و اعتماد اجتماعی مبتنی بر جمع‌بندی نظریه‌های غالب نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی (کلمن، پاتنام، فوکویاما، پکستن، بوردیو) پرداخته بدیع است و نخستین بار است که بزهکاری جوانان در شهر کرج با بررسی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به روش مقایسه‌ای مطالعه

می‌شود. بنابراین، با توجه به ماهیت پیچیده مسائل اجتماعی در این شهر، شناخت و درک درست از وضعیت روابط اجتماعی می‌تواند به درک بهتر علل بزهکاری جوانان در این شهر یاری رساند. ازین‌رو، پژوهشگران در این تحقیق بر آن بودند که تأثیر سرمایه اجتماعی و دو مورد از مؤلفه‌های آن بر بزهکاری و عدم بزهکاری جوانان در شهر کرج را بررسی و واکاوی کنند.

مبانی نظری تحقیق

در این بخش آن دسته از نظریه‌هایی بررسی می‌شود که صاحب‌نظران شناخته‌شده این عرصه ابراز کرده‌اند. کلمن، یکی از بنیان‌گذاران ایده سرمایه اجتماعی، طی مطالعات خود درباره موفقیت تحصیلی در مناطق اقلیت‌نشین امریکا نشان داد سرمایه اجتماعی صرفاً به قدرتمندان محدود نمی‌شود و برای فقیران و اجتماع‌های حاشیه‌نشین نیز سودمند است. تلقی کلمن از سرمایه اجتماعی محصول دو رویکرد است: ۱. تحلیل ساختارهای اجتماعی که در جنبه‌هایی چون هنجارها و قوانین و تعهدات اجتماعی متجلی می‌شود؛ ۲. اصل اقتصادی کنش فرد عقلانی. کلمن سرمایه اجتماعی را جنبه‌ای از ساختار اجتماعی در نظر می‌گیرد که داخل و خارج از خانواده رخ می‌دهد و در خدمت تضمین سرمایه انسانی است. کلمن بر فردیت شبکه‌های اجتماعی تأکید می‌کند (شفر و مک‌دنیل ۲۰۰۴: ۱۵). طبق نظر کلمن نه‌تنها افراد در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند، بلکه برای به دست آوردن مزایای سرمایه اجتماعی کل جامعه می‌تواند از طریق تعامل‌های اجتماعی بهره‌مند شود. کلمن بر آن است که افراد طی کنش‌ها و تعامل‌ها، علاوه بر سود و منفعت پیش‌بینی‌شده، مزایای پیش‌بینی‌نشده نیز دریافت می‌کنند (Dika & Singh 2002; Edwards 2003). یکی از مباحث مهم کلمن در ارتباط با سرمایه اجتماعی عوامل ایجاد و نابودی سرمایه اجتماعی است؛ از جمله این عوامل پیوند شبکه‌ای و ثبات ساختاری و ایدئولوژی است. رابرت پاتنام، پس از انتشار مطالعه برجسته خود در سال ۲۰۰۰، تحت عنوان «بولینگ تنها»، یکی از نظریه‌پردازان مهم سرمایه اجتماعی

شناخته شد. دغدغه اصلی پاتنام از طرح ایده سرمایه اجتماعی حل معمای عمل جمعی بود.^۱ از نظر وی، به زعم اکثر دانشمندان رشته‌های علوم اجتماعی، مناسب‌ترین راه‌حل مشکل یادشده استفاده از سرمایه اجتماعی است (پاتنام ۱۳۸۵: ۹۵). پاتنام در تعریف سرمایه اجتماعی می‌نویسد: «سرمایه اجتماعی مانند مفاهیم سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی به ویژگی‌های سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها، و اعتماد اشاره می‌کند که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کند. سرمایه اجتماعی سود سرمایه‌گذاری در زمینه سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی را افزایش می‌دهد.» (پاتنام ۱۳۸۵: ۹۵). از نظر پاتنام با اینکه سرمایه‌های اجتماعی و فیزیکی و انسانی با هم مرتبط و در تقویت هم مفیدند، عین هم نیستند. تفاوت اصلی بین کلمن و پاتنام در این است که کلمن بیشتر بر سرمایه اجتماعی درون‌گروهی تأکید می‌کند، درحالی‌که نگرانی اصلی پاتنام به طور کلی سرمایه اجتماعی برون‌گروهی است (Edwards et al 2003). از نظر وی سرمایه اجتماعی اتصالی برای پیشرفت ضروری است. زیرا سرمایه اجتماعی ارتباط افراد را به استفاده از منابع و ایده‌ها و اطلاعات حاصل از تماس‌هایی که با افراد خارج از محیط خود دارند قادر می‌سازد (پاتنام ۲۰۰۰: ۲۳). وی نیز، مانند کلمن، بر آن است که سرمایه اجتماعی محصول فرعی دیگر فعالیت‌های اجتماعی است. دلیل وی هم این است که سرمایه اجتماعی به مثابه یکی از ویژگی‌های ساختار اجتماعی یک کالای عمومی است، نه خصوصی. به همین دلیل، سرمایه اجتماعی از سوی عوامل خصوصی کم‌ارزش تلقی می‌شود و تلاش زیادی برای تولید آن صورت نمی‌گیرد (پاتنام ۱۳۸۵: ۲۹۰ - ۲۹۱). «ما در استدلالمان بر ارتباط علی پیچیده‌ای بین هنجارها و نگرش‌های فرهنگی و ساختارهای اجتماعی و الگوهای رفتاری که جامعه مدنی را می‌سازند اعتماد داریم. منصف‌ترین مفسران می‌پذیرند که نگرش‌ها و شیوه‌ها تعادلی را ایجاد می‌کنند که متقابلاً تقویت‌کننده و بازتولیدکننده یک‌دیگر

۱. مشکل عمل جمعی این است که انسان‌ها معمولاً با محاسبات عقلانی خود سعی می‌کنند در عمل جمعی مشارکت نکنند؛ اما به صورت رایگان از فواید آن، که دیگران فراهم می‌آورند، بهره‌مند شوند. وقتی همه کنشگران این تصمیم را می‌گیرند، عمل مورد نظر انجام نمی‌گیرد و همه متضرر می‌شوند. این موضوع در سطح خرد و کلان پیامدهای منفی فراوانی در پی دارد.

هستند. اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل، شبکه‌های مشارکت مدنی و هنجاری موفقیت‌آمیز متقابلاً یک‌دیگر را تقویت می‌کنند. وجود نهادهای همکاری‌جویانه کارآمد مستلزم مهارت‌ها و اعتماد بین اشخاص است. اما آن مهارت‌ها و این اعتماد نیز با همکاری سازمان‌یافته تلقین و تقویت می‌شوند. هنجارها و شبکه‌های مشارکت مدنی به رفاه اقتصادی کمک می‌کنند و با این رفاه تقویت می‌شوند. پرسش‌های علی‌خطی نباید تحلیل تعادل را نادیده بگیرند. در این زمینه، مناظره درباره اینکه کدام علت اصلی است، «فرهنگ» یا «ساختار»، در نهایت بی‌ثمر است؛ بلکه مهم‌تر این است که بفهمیم تاریخ چگونه برخی از راه‌ها را هموار و برخی را مسدود کرد. (پاتنام ۱۳۸۵: ۳۰۹). پاتنام در بخش دوم کتاب بولینگ تنها مشارکت سیاسی، عضویت انجمنی، مشارکت مذهبی، داوطلب شدن برای نیکوکاری، تعامل اجتماعی، نوع‌دوستی، همیاری، صداقت، و شبکه‌های غیر رسمی را شاخص‌های بسیار مهم سرمایه اجتماعی در امریکا معرفی کرده است.

پیشینه تحقیق

از میان تحقیق‌های داخلی می‌توان به تحقیق اصانلو (۱۳۹۱) اشاره کرد که مطالعه‌ای تحت عنوان «مقایسه میزان سرمایه اجتماعی در جوانان معتاد و غیر معتاد» انجام داده است. نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی جوانان معتاد به طور معناداری پایین‌تر از جوانان غیر معتاد است. همچنین، میزان مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی و شبکه روابط اجتماعی جوانان معتاد به طور معناداری پایین‌تر از جوانان غیر معتاد است. حیدرئزاد و همکارانش (۱۳۹۴) به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری جوانان (مطالعه موردی: شهر زاهدان) پرداختند و سرمایه اجتماعی را از مفاهیمی دانستند که از طریق تلفیق نظریات جرم‌شناسی با بحث‌های خرد و کلان درباره ساختارها و شبکه‌های اجتماعی به تبیین آسیب‌های اجتماعی پرداخته است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن بود که بین سرمایه اجتماعی ساختاری درون خانواده و سرمایه اجتماعی شناختی درون خانواده با بزهکاری جوانان رابطه معکوس و معنادار وجود دارد و دو فرضیه دیگر درباره رابطه معکوس و معنادار بین سرمایه اجتماعی ساختاری بیرون خانواده و سرمایه اجتماعی شناختی بیرون خانواده با بزهکاری جوانان تأیید نشدند. همچنین، بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی خانواده، مؤلفه آگاهی والدین بیشترین قدرت تبیین‌کنندگی تغییرات بزهکاری را داشته است.

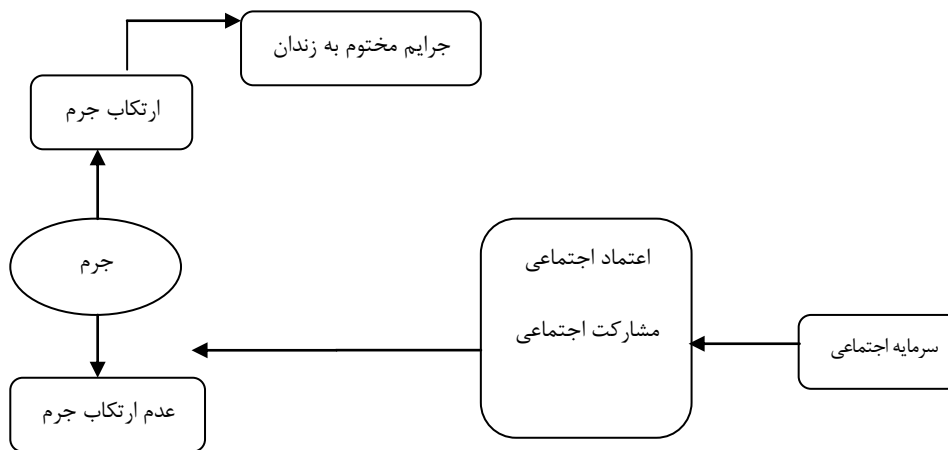
نتایج تحلیل رگرسیونی بر اساس جنسیت پاسخگویان نشان داد سرمایه اجتماعی شناختی درون خانواده بین پاسخگویان پسر بیشترین قدرت تبیین‌کنندگی بزهکاری را دارد؛ در صورتی که سرمایه اجتماعی ساختاری درون خانواده بیشترین قدرت تبیین‌کنندگی بزهکاری را بین پاسخگویان دختر نشان داده است. رزنفیلد^۱ و همکارانش (۲۰۰۱) در تحقیقی رابطه سرمایه اجتماعی، به منزله یک متغیر پنهان، را با قتل آزمون کردند. ساختار تحقیق آن‌ها نشان داد سازه سرمایه اجتماعی تأثیر مستقیم و معنادار بر میزان قتل می‌گذارد. کاتز^۲ (۲۰۰۲) تحقیقی با عنوان «بررسی نظریه سرمایه اجتماعی در خصوص تبیین جرم» در دانشگاه ایالتی مورهد امریکا انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد سرمایه اجتماعی به طور غیر مستقیم به کاهش جرم و خشونت می‌انجامد. سالمی^۳ و کی و یوری (۲۰۰۶) تحقیقی با عنوان «رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم جوانان» در فنلاند انجام دادند. آن‌ها اذعان کردند در زمینه جرم‌شناسی مطالعاتی وجود دارد که حامی پیوند بین گونه‌های مختلف سرمایه اجتماعی و رفتارهای مجرمانه است. نتایج حاکی از آن بود که کسانی که اعتماد بین‌فردی پایین‌تری دارند بیشتر در معرض خطر بزهکاری‌اند. رایت^۴ (۲۰۰۶) در امریکا به مطالعه و بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز و مجرمانه نوجوانان پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد سرمایه اجتماعی به منزله یک عامل مهم در تعدیل رفتارهای خشونت‌آمیز تأثیرگذار است. بال^۵ و همکارانش (۲۰۱۰) تحقیقی با عنوان «بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی و جرم و فعالیت‌های فیزیکی در بین زنان» انجام دادند. نتیجه تحقیق نشان داد نه جرم و جنایت در محله علیه فرد نه بی‌تمدنی و خشونت هیچ‌گونه ارتباطی با هر نوع فعالیت بدنی ندارد. سوات کوبوکا^۶ (۲۰۱۱) در ترکیه تحقیقی درباره رابطه سرمایه اجتماعی و بزهکاری انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد احتمال درگیری در فعالیت‌های جزئی و عمده متخلفانه برای نوجوانانی که سرمایه اجتماعی مثبت کمتر و سرمایه اجتماعی منفی بالاتر داشته‌اند

-
1. Rosenfeld
 2. Katez
 3. Salmi
 4. Wright
 5. Bal
 6. Cubukcu

بیشتر است. سمی اکوماک^۱ و بس ترول (۲۰۱۷) تحقیقی با عنوان «تأثیر سرمایه اجتماعی بر جرم» در هلند انجام دادند. این تحقیق نشان داد سرمایه اجتماعی برای توضیح و تبیین اینکه چرا جرم در سراسر فضاهای ناهمگون رخ می‌دهد مهم است.

مدل تجربی و فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش مدل تجربی به شرح شکل ۱ ترسیم می‌شود.

شکل ۱. مدل تجربی تحقیق

بر مبنای مدل تجربی، فرضیه‌ها بدین شرح تدوین می‌شود:

- فرضیه اصلی: افزایش سرمایه اجتماعی بر کاهش بزهکاری در میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.
- فرضیه فرعی اول: افزایش مشارکت اجتماعی بر کاهش بزهکاری در میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.
- فرضیه فرعی دوم: افزایش اعتماد اجتماعی بر کاهش بزهکاری در میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر از نوع علی-مقایسه‌ای بود با هدف مقایسه میزان تأثیر سرمایه اجتماعی در دو گروه جوانان بزهکار (زندانی) و غیر بزهکار (عادی) شهر کرج. بر این اساس از

لحاظ زمانی روش مطالعه مقطعی (۱۳۹۷) بود و از نظر روش تحقیق، به معنی خاص آن، از نوع میدانی و پیمایشی. هدف تحقیق علی-مقایسه‌ای یافتن علت‌های احتمالی یا الگوی رفتاری است. بدین منظور آزمودنی‌هایی که دارای رفتار مورد مطالعه هستند (بزهکاران) با آزمودنی‌هایی که این رفتار در آن‌ها مشاهده نمی‌شود (جوانان غیر بزهکار) از طریق هم‌تاسازی (همگن‌سازی) سنی مقایسه می‌شوند. نوع اطلاعات و داده‌ها از نوع کمی و ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود. جهت گردآوری داده‌ها به بزهکاران جوان زندانی و همچنین جوانان غیر بزهکار (عادی) مراجعه و با آن‌ها مصاحبه شد. جامعه آماری تحقیق (جوانان بزهکار مستقر در زندان قزل‌حصار، کچویی، رجایی‌شهر، و ندامتگاه کرج که به جرم حمل مواد مخدر و سرقت و قتل محکوم شناخته شده بودند و دوران محکومیت را می‌گذراندند) در مجموع ۱۷۰۰ زندانی، ۴۱۷ نفر زن و ۱۳۰۰ نفر مرد، بودند. از آنجا که زندان رجایی‌شهر محل نگهداری زندانیان شهر تهران است و زندان کچویی نیز در حال حاضر محل آموزش دادن به زندانیان و نه نگهداری از آن‌ها، مجرمان ندامتگاه کرج موضوع جامعه آماری قرار گرفت. با توجه به مسائل امنیتی و عدم اجازه ورود به همه بندها، فقط در سه بند مردان (سرقت، مواد مخدر، قتل) پرسشنامه پخش شد. ازین‌رو، در مجموع ۱۴۰ نفر جامعه نمونه را تشکیل داد که با توجه به جدول مورگان حجم نمونه ۱۰۳ نفر تعیین شد. اما محققان باز هم به مشکل برخوردند و فقط ۱۰۰ پرسشنامه به طور کامل جمع‌آوری شد. انتخاب گروه گواه (افراد عادی) بر اساس فراوانی به‌دست‌آمده در افراد مجرم و همگن‌سازی افراد عادی با مجرمان از لحاظ سن (۱۸ - ۲۹) صورت می‌گیرد. با توجه به شرایط تحقیقات مقایسه‌ای، تعداد ۱۰۰ نفر نیز به عنوان حجم نمونه از میان جوانان غیر بزهکار (عادی) ساکن در شهرستان، با هم‌تاسازی نسبی، انتخاب و به روش نمونه‌گیری تصادفی، بر اساس مناطق جغرافیایی مختلف شهر کرج و مناطق ضعیف و متوسط و بالا پرسشنامه در پارک‌ها و آموزشگاه‌ها توزیع و با افراد مصاحبه شد. فرمول تعیین حجم نمونه جدول مورگان و روش نمونه‌گیری در دسترس است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها روش‌های آمار توصیفی و استنباطی به کار گرفته شد.

اعتبار و روایی تحقیق

در این پژوهش به منظور اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ، که انسجام درونی و ابزار اندازه‌گیری را محاسبه می‌کند، و از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. ضریب همبستگی آلفای کرونباخ از طریق جدول ماتریکس ۸۶۲ هزارم به دست آمد. در این پژوهش از روش‌های ارزیابی اعتبار صوری استفاده شد؛ یعنی پرسشنامه بعد از طراحی در اختیار استادان و متخصصان این حوزه قرار گرفت و دیدگاه‌های آن‌ها، در جایگاه داور، در پرسشنامه نهایی لحاظ شد.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

سرمایه اجتماعی

«سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای است از روابط بین افراد و بین گروه‌ها که دستاوردهایی را به دنبال دارد که بدون این روابط به دست آوردن آن‌ها ناممکن است.» (Coleman 1990: 148).

جنبه‌ها و اشکال سرمایه اجتماعی در روابط فردی عبارت‌اند از: اعتماد، صداقت، حسن تفاهم، سلامتی نفس، همدردی، دوستی، همبستگی، فداکاری، و ... این ابعاد از طریق جریان‌های اطلاع‌رسانی- مثل آموزش مربوط به مشاغل، تبادل عقاید، تبادل اطلاعات، هنجارهای مربوط به معاملات در شبکه‌های اجتماعی، مشارکت‌های مردمی، گروه‌های خودیاری و نوع دوستی، روحیه جمع‌گرایی در برابر فردگرایی، و ... بین اعضای شبکه‌های اجتماعی شکل می‌گیرد؛ طوری که جای پای این موضوعات را می‌توان در روابط همه گروه‌های اجتماعی- از قبیل مذهبی (مسجد، کلیسا)، ورزشی (باشگاه‌ها)، مدنی (انجمن‌ها، اتحادیه‌ها، احزاب، رسانه‌های مستقل)، آموزشی و تربیتی (مدارس و دانشگاه‌ها)- و در روابط همسایگی، دوستی، شغلی، خانوادگی مشاهده کرد که در دو بُعد پیوند عینی و ذهنی بین افراد متبلور می‌شود (حق شناس ۱۳۸۴: ۶).

تعریف عملیاتی

در این تحقیق سرمایه اجتماعی در سه بعد شناختی و ارتباطی و ساختاری بر اساس نظریه ناهاپیت و گوشال، شامل مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی، با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته، در مقیاس فاصله‌ای و رتبه‌ای بدین شرح سنجیده شد.

مشارکت اجتماعی

مشارکت کردن به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن یا در گروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است. از دیدگاه جامعه‌شناسی باید بین مشارکت به منزله حالت (امر مشارکت کردن) و مشارکت به منزله عمل و تعهد (عمل مشارکت) تمیز قائل شد (بیرو ۱۳۶۷: ۲۵۷). مشارکت در معنای اول از تعلق به گروهی خاص و داشتن سهمی در هستی آن خبر می‌دهد و در معنای دوم داشتن شرکتی فعالانه در گروه را می‌رساند و به فعالیت اجتماعی انجام‌شده نظر دارد (بیرو ۱۳۶۷: ۲۵۷).

تعریف عملیاتی

برای سنجش این مفهوم از دو مجموعه گویه مربوط به میزان مشارکت در فعالیت‌های مختلف و میزان عضویت در گروه‌های گوناگون به صورت زیر استفاده شد و در سطح فاصله‌ای و رتبه‌ای سنجش انجام شد.

۱. میزان شرکت در انتخابات و رأی‌گیری‌ها

۲. میزان شرکت در رویدادهای اجتماعی، مانند مراسم عزاداری و جشن‌ها و ...

همچنین، برای سنجش مشارکت اجتماعی، میزان عضویت افراد در گروه‌ها و انجمن‌های مختلف به صورت زیر سنجش انجام شد.

۱. میزان مشارکت در بسیج محله

۲. میزان مشارکت در باشگاه‌های ورزشی

اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی حسن ظن فرد به افراد جامعه است. عناصر و جنبه‌های یک رابطه مبتنی بر اعتماد عبارت‌اند از: صداقت، صراحت، سهیم کردن دیگران در اطلاعات و عقاید و افکار و احساسات، احترام و ارزش قائل شدن برای طرف مقابل، حمایت از توانایی‌ها و شایستگی‌های طرف مقابل، تمایلات همیارانه و یاریگرانه، رفتارهای اعتمادآمیز (بخشی و افشاری‌راد ۱۳۷۵: ۵۵۱).

از نظر گیدنز اعتماد را می‌توان اطمینان به قابلیت یک شخص با در نظر گرفتن رشته خاصی از نتایج یا وقایع تعریف کرد که طی آن‌ها آن اطمینان بیانگر ایمان به پاک‌دامنی دیگران یا عشق به آن‌ها یا ایمان به صحت اصول انتزاعی و مجرد است (امیرکافی ۱۳۷۵: ۷).

تعریف عملیاتی

دو نوع اعتماد را می‌توان از هم تمیز داد:

۱. اعتماد شخصی: این شاخص میل به اعتماد را در روابط بین شخص می‌سنجد.

برای سنجش این مفهوم از گویه‌های زیر استفاده شد و در سطح فاصله‌ای و رتبه‌ای سنجش انجام شد.

- میزان اعتماد به دوستان

- میزان اعتماد به پدر

۲. اعتماد غیر شخصی: میزان تمایل به اعتماد به حس انجام کار خرده‌نظام‌های مختلف (چلبی ۱۳۸۱: ۱۳۴).

- میزان اعتماد به ارگان‌های دولتی

- میزان اعتماد به پلیس

بزهکاری

جرم عبارت است از تخلف از قوانین جنایی محلی و دولتی و فدرال (بخارایی ۱۳۸۶: ۱۸۵). آسیب‌شناسان اجتماعی هر گونه عملی را که خلاف موازین، مقررات، قوانین، و معیارهای ارزشی و فرهنگی جامعه باشد جرم می‌نامند (ستوده ۱۳۸۶: ۱۵۱). چنانچه رفتار انحرافی از بزرگسالان سر زده باشد، آن را جرم می‌نامند و در صورتی که از نوجوانان و جوانان سر زده باشد، بزهکاری محسوب می‌شود (احمدی ۱۳۸۴: ۸؛ زنگنه ۱۳۸۳: ۱۰۷).

تعریف عملیاتی

بزهکاری در دو گروه مطالعه، شامل جوانان بزهکار محکوم در سه جرم سرقت و قتل و مواد مخدر (محکومان زندانی در ندامتگاه کرج)، و گروه مقایسه، شامل جوانان غیر بزهکار (جوانان

ساکن شهر کرج که مجرم و در زندان نیستند)، که در سطح اسمی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد، توصیف و بررسی می‌شود.

منظور از جوانان افراد در رده سنی ۱۸ تا ۲۹ سال است (کنوانسیون حقوق کودک، سازمان ملی جوانان، ۱۳۹۴).

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

از مجموع ۲۰۰ پاسخگوی این تحقیق ۱۰۰ نفر (۵۰ درصد) افراد عادی و ۱۰۰ نفر (۵۰ درصد) افراد مجرم جهت مقایسه با هم در نظر گرفته شدند. بررسی اطلاعات افراد عادی و مجرمان حاکی از آن بود که مجرمان سرقت و قتل بیشتر در رده سنی ۲۵ تا ۲۹ (۸۶ درصد) و مجرمان مواد مخدر بیشتر در رده سنی ۱۸ تا ۲۵ سال (۵۸ درصد) و افراد عادی بیشتر در رده سنی ۱۸ تا ۲۵ سال (۵۴ درصد) قرار دارند. همه مجرمان (۱۰۰ درصد) مرد و گروه عادی ۴۷ نفر (۴۷ درصد) زن و ۵۲ نفر (۵۲ درصد) مرد بودند. بالاترین میزان تحصیلات در افراد عادی لیسانس (۴۲ درصد)، در مجرمان قتل و سرقت دیپلم (۳۸ درصد)، و در مجرمان مواد مخدر راهنمایی (۴۰ درصد) بود. از لحاظ وضعیت تأهل، در گروه عادی ۵۶ درصد مجرد و در گروه مجرمان در قتل ۴۵ درصد مجرد، در سرقت ۳۶ درصد مطلقه و بیوه، و در مواد مخدر ۶۴ درصد مجرد بودند. به طور کلی، ۵۰ درصد مجرمان مجرد بودند. تحقیقات از لحاظ وضعیت تحصیلی پدر در افراد عادی ۳۶ درصد دیپلم و در گروه مجرمان در سرقت ۲۳ درصد راهنمایی، در قتل ۳۵ درصد بی‌سواد، و در مواد مخدر ۳۸ درصد بی‌سواد بالاترین میزان را نشان داد. به طور کلی، ۳۳ درصد از پدران مجرمان بی‌سواد بودند. تحقیقات از لحاظ وضعیت تحصیلی مادر در افراد عادی ۴۲ درصد دیپلم و در گروه مجرمان در سرقت ۳۶ درصد بی‌سواد، در قتل ۶۵ درصد بی‌سواد، و در مواد مخدر ۲۸ درصد بی‌سواد و راهنمایی بالاترین میزان را نشان داد. به طور کلی، ۳۸ درصد از مادران مجرمان بی‌سواد بودند. بر حسب قومیت بالاترین میزان در افراد عادی (۳۶ درصد) لر و در گروه مجرمان در سرقت ۴۴ درصد کرد، در مواد مخدر ۲۶ درصد آذری، و در قتل ۳۰ درصد لر بودند. در کل، در گروه مجرمان ۲۹ درصد قومیت لر و آذری داشتند که البته با توجه به کوچک بودن حجم نمونه

نمی‌توان چندان به نتایج تحلیل مربوط به قومیت مطمئن بود. تحقیقات در زمینه وضعیت فعالیت پدر در افراد عادی ۶۹ درصد شاغل و در گروه مجرمان در سرقت ۶۰ درصد بازنشسته، در مواد مخدر ۵۴ درصد بی‌کار، و در قتل ۵۵ درصد بازنشسته را نشان داد. در کل، در گروه مجرمان ۳۹ درصد بازنشسته بالاترین میزان فعالیت پدر را نشان می‌دهد. تحقیقات در زمینه فعالیت مادر در گروه عادی ۷۹ درصد خانه‌داری و در گروه مجرمان در سرقت ۸۶ درصد خانه‌داری، در مواد مخدر ۶۲ درصد خانه‌داری، و در قتل ۹۰ درصد خانه‌داری بالاترین میزان را نشان داد. در کل در گروه مجرمان ۷۵ درصد مادران خانه‌دار بودند.

یافته‌های استنباطی

در این بخش به آزمون فرضیات مطرح شده پرداخته می‌شود. با توجه به نوع و سطح سنجش متغیرها از آزمون‌های مقتضی استفاده شد.

فرضیه اصلی: افزایش سرمایه اجتماعی بر کاهش بزهکاری در میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.

جدول ۱. توزیع فراوانی سرمایه اجتماعی بین افراد عادی و مجرمان

گروه	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
عادی (کنترل)	۱۰۰	۲/۹۴	۰/۳۱۶	۰/۰۳۱
مجرم (آزمایش)	۱۰۰	۲/۹۹	۰/۵۰۱	۰/۰۵

ملاحظه فراوانی نشان می‌دهد میانگین سرمایه اجتماعی افراد عادی ۲/۹۴ و مجرمان ۲/۹۹ است. میانگین این دو گروه اختلاف چندانی ندارد.

جدول ۲. توزیع فراوانی سرمایه اجتماعی بین افراد عادی و مجرمان (سارق، مجرم مواد مخدر، قاتل)

گروه	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد
عادی	۱۰۰	۲/۹۴۶۱	۰/۳۱۶۳۶	۰/۳۱۶۴
سارق	۳۰	۳/۱۳۹۵	۰/۵۶۲۸۶	۰/۱۰۲۷۶
مجرم مواد مخدر	۵۰	۲/۸۳۳۴	۰/۴۲۵۵۶	۰/۶۰۱۸
قاتل	۲۰	۳/۲۰۳۵	۰/۴۶۳۲۸	۰/۱۰۳۵۹
مجموع	۲۰۰	۲/۹۷۲۲	۰/۴۱۹۱۳	۰/۲۹۶۴

جدول ۳. نتایج آزمون توکی

گروه (I)	گروه (J)	تفاوت میانگین (I-J)	خطای استاندارد	سطح اطمینان
عادی	سارق	-.19044	.08417	.111
	مجرم مواد مخدر	.11267	.07004	.376
	قاتل	-.25741*	.09905	.049
سارق	عادی	.19044	.08417	.111
	مجرم مواد مخدر	.30311*	.09338	.007
	قاتل	-.06696	.11673	.940
مجرم مواد مخدر	عادی	-.11267	.07004	.376
	سارق	-.30311*	.09338	.007
	قاتل	-.37007*	.10698	.004
قاتل	عادی	.25741*	.09905	.049
	سارق	.06696	.11673	.940
	مجرم مواد مخدر	.37007*	.10698	.004

اطلاعات جدول ۳ نشان می‌دهد تفاوت میان میانگین سرمایه اجتماعی افراد عادی با قاتلان ۲۵۷ و در سطح ۰/۴۹ معنادار است. در نتیجه، تفاوت سرمایه اجتماعی بین افراد عادی با قتل است. در نتیجه، تفاوت معنی‌دار سرمایه اجتماعی بین افراد عادی با بزهکاران جرم قتل است. فرضیه اول: افزایش مشارکت اجتماعی بر کاهش بزهکاری میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.

جدول ۴. توزیع فراوانی مشارکت اجتماعی در بین افراد عادی و مجرمین (سارقان، مجرمان مواد مخدر، قاتلان)

گروه	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد
عادی	100	2.92	.588	.058
سارق	30	2.96	.791	.144
مجرم مواد مخدر	50	2.81	.528	.074
قاتل	20	3.35	.661	.147
مجموع	200	2.94	.629	.044

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد میانگین مشارکت اجتماعی در افراد عادی ۲/۹۲، در سارقان ۲/۹۶، در مجرمان مواد مخدر ۲/۸۱، و در قاتلان ۳/۳۵ است.

جدول ۵. خلاصه تجزیه و تحلیل واریانس مشارکت اجتماعی بین افراد عادی و مجرمان (سارقان، مجرمان مواد مخدر، قاتلان)

سطح اطمینان	F	مجدور میانگین	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
.011	3.805	1.447	3	4.340	بین گروهی
		.380	196	74.513	درون گروهی
			199	78.853	مجموع

مقدار نسبت F برابر ۳/۸۰۵ و مقدار P-value آن کمتر از ۰/۰۵ است. F از نظر آمار معنادار است. بنابراین، فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه، بین میانگین مشارکت اجتماعی افراد عادی با مجرمان (سارقان، مجرمان مواد مخدر، قاتلان) تفاوت معناداری وجود دارد. پس، اولین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

$$F(۳,۱۹۶) = ۳/۸۰۵ \quad P = ۰/۰۱۱$$

جدول ۶. نتایج آزمون توکی

سطح اطمینان	خطای استاندارد	تفاوت میانگین (I-J)	گروه (J)	گروه (I)
.985	.12835	-.04467	سارق	
.721	.10679	.11200	مجرم مواد مخدر	عادی
.024	.15103	-.43300*	قاتل	
.985	.12835	.04467	عادی	
.690	.14239	.15667	مجرم مواد مخدر	سارق
.132	.17799	-.38833	قاتل	
.721	.10679	-.11200	عادی	
.690	.14239	-.15667	سارق	مجرم مواد مخدر
.005	.16313	-.54500*	قاتل	
.024	.15103	.43300*	عادی	
.132	.17799	.38833	سارق	قاتل
.005	.16313	.54500*	مجرم مواد مخدر	

اطلاعات جدول ۶ نشان می‌دهد تفاوت میان میانگین مشارکت اجتماعی افراد عادی با قتل ۰/۴۳۳ است که در سطح ۰/۰۲۴ معنادار است. در نتیجه، تفاوت مشارکت اجتماعی بین افراد عادی با قتل است.

فرضیه دوم: افزایش اعتماد اجتماعی بر کاهش بزهکاری میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.

جدول ۷. توزیع فراوانی اعتماد اجتماعی بین افراد عادی و مجرمان (سارقان، مجرمان مواد مخدر، قاتلان)

گروه	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد
عادی	100	2.82	.54437	.05444
سارق	30	3.18	.71475	.13049
مجرم مواد مخدر	50	2.87	.45990	.06504
قاتل	20	2.84	.45585	.10193
مجموع	200	2.89	.55634	.03934

اطلاعات جدول ۷ نشان می‌دهد میانگین اعتماد اجتماعی در افراد عادی ۲/۸۲، در سارقان ۳/۱۸، در مجرمان مواد مخدر ۲/۸۷، و در قاتلان ۲/۸۴ است.

جدول ۸. خلاصه تجزیه و تحلیل واریانس اعتماد اجتماعی بین افراد عادی و مجرمان (سارقان، مجرمان مواد مخدر، قاتلان)

مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجذور میانگین	F	سطح اطمینان
3.130	3	1.043	3.498	.017
58.465	196	.298		
61.594	199			

مقدار نسبت F برابر ۳/۴۹۸ و مقدار P-value آن کمتر از ۰/۰۵ است. F از نظر آمار معنادار است. بنابراین، فرض صفر رد می‌شود. زیرا P-value کمتر است. بین میانگین اعتماد اجتماعی افراد عادی با مجرمان (سارقان، مجرمان مواد مخدر، قاتلان) تفاوت معناداری وجود دارد. پس، فرضیه دوم پژوهش تأیید می‌شود. یعنی افزایش اعتماد اجتماعی بر کاهش بزهکاری میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد.

$$F(3, 196) = 3 / 498 \quad P = 0 / 017$$

جدول ۹. نتایج آزمون توکی

گروه (I)	گروه (J)	تفاوت میانگین (I-J)	خطای استاندارد	سطح اطمینان
	سارق	-.362*	.11369	.009
عادی	مجرم مواد مخدر	-.048	.09460	.956
	قاتل	-.022	.13378	.998
	عادی	.362 *	.11369	.009
سارق	مجرم مواد مخدر	.31	.12613	.064
	قاتل	.340	.15766	.139
	عادی	.048	.09460	.956
مجرم مواد مخدر	سارق	-.314	.12613	.064
	قاتل	.025	.14450	.998
	عادی	.02250	.13378	.998
قاتل	سارق	-.340	.15766	.139
	مجرم مواد مخدر	-.025	.14450	.998

اطلاعات جدول ۱۰ نشان می‌دهد تفاوت میان میانگین اعتماد اجتماعی افراد عادی با سارقان ۰/۳۶۲ است که در سطح ۰/۰۰۹ معنادار است. در نتیجه، تفاوت اعتماد اجتماعی بین افراد عادی با مجرمان سرقت است.

بحث و نتیجه

از مجموع ۲۰۰ نفر پاسخگوی این تحقیق ۱۰۰ نفر (۵۰ درصد) افراد عادی و ۱۰۰ نفر (۵۰ درصد) افراد مجرم جهت مقایسه با هم در نظر گرفته شدند. در تحقیق حاضر، تأثیر سرمایه اجتماعی بر بزهکاری جوانان شهر کرج در سه جرم قتل و سرقت و حمل مواد مخدر بررسی شد. یافته‌های تحقیق نشان داد افزایش سرمایه اجتماعی بر کاهش بزهکاری میان جوانان شهر کرج تأثیر دارد که این نتیجه موافق با نتایج پژوهش‌های انجام‌شده تاکنون است؛ نظیر پژوهش علی‌وردی و همکارانش (۱۳۷۸)، زارع‌شاه‌آبادی و ترکان (۱۳۹۱)، پیرسرایی (۱۳۹۵)، کاتر (۲۰۰۲)، و ... آن‌ها در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که بین سرمایه اجتماعی و جرم رابطه‌ای معنادار وجود

دارد و افزایش سرمایه اجتماعی به کاهش جرم منجر می‌شود و این از جمله کارکردهای مثبت سرمایه اجتماعی است. نتیجه تحقیق صورت گرفته موافق با نظر فوکویاما است که به این نتیجه رسیده بود میزان جرم و جنایت ارتباط مستقیم با فقدان و کاهش سرمایه اجتماعی دارد (فوکویاما ۱۳۷۹). فوکویاما سرمایه اجتماعی را با تکیه بر انحراف‌های اجتماعی- مانند جرم و جنایت، مصرف مواد مخدر، خودکشی، طرح دعاوی- اندازه‌گیری کرد و بر آن بود که این عوامل به طور بالفعل بازتاب «نبود سرمایه اجتماعی» است. کلمن (۱۹۹۸)، پاتنام (۲۰۰۰)، رزوکلیر (۱۹۹۸)، پکستن (۱۰۰۲)، تورن بری (۱۹۸۶) به ارتباط تنگاتنگ سرمایه اجتماعی و ارتکاب جرم، مستقیم و غیر مستقیم، اشاره و تأکید کرده‌اند؛ بدین معنی که هر چه سرمایه اجتماعی فرد بیشتر باشد، احتمال ارتکاب جرم او کاهش می‌یابد. پژوهش‌های دیگر، نظیر پژوهش کانگ جی (۲۰۰۹) و هادون (۲۰۰۹)، نیز این موضوع را تأیید کردند. در پژوهش حاضر نیز به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر بزهکاری و نه بررسی رابطه بین این دو پرداخته شد که با نتیجه به‌دست‌آمده از هر دو شیوه رسیدگی نتایج مشابه به دست آمد. این وضعیت بر تقویت فرضیه پژوهش بسیار می‌افزاید. طبق نتایج، سرمایه اجتماعی در گروه سارقان (۳/۱۳) در مقایسه با افراد عادی (۲/۹۴) بیشتر است و سرمایه اجتماعی بالا در خصوص جرم سرقت اثر کاهنده‌ای بر این جرم نداشته است. این نتیجه با نتایج به‌دست‌آمده در ارتباط با سایر جرایم (قتل، مواد مخدر) که سرمایه اجتماعی پایینی نشان دادند منافات دارد. اما به طور میانگین تأثیر سرمایه اجتماعی بر بزهکاری جوانان تأیید شد. شاید بتوان دلیل عدم تأثیر کاهنده سرمایه اجتماعی بر جرم سرقت را سرمایه اجتماعی منفی دانست. ازین‌رو، توجه به روی دیگر سرمایه اجتماعی، یعنی سرمایه اجتماعی منفی، حائز اهمیت است. درست است که نتایج تحقیق صورت گرفته نشان داد هر چه سرمایه اجتماعی بالاتر باشد افراد کمتر مرتکب جرم می‌شوند، باید توجه کرد که سرمایه اجتماعی افراد مجرم با غیر مجرم متفاوت است. بدین صورت که رابطه علی میان آن دو ممکن است به هر دو جهت جریان یابد؛ یعنی هم در جهت کاهش سرمایه اجتماعی مؤثر باشد هم در ایجاد بزهکاری اجتماعی نقش داشته باشد. افراد، علاوه بر اینکه می‌توانند از سرمایه اجتماعی در جهت به دست آوردن مقاصد خود به صورت مفید استفاده کنند، به صورت مخرب نیز می‌توانند از آن استفاده

کنند. ممکن است سرمایه اجتماعی درون‌گروهی مجرمان بالا باشد؛ اما در نهایت این سرمایه برای کل افراد جامعه مفید نباشد. نکته جالب آنکه هر چه قوت سرمایه اجتماعی درون‌گروهی بیشتر باشد امکان شکل‌گیری سرمایه اجتماعی بین‌گروهی کمتر می‌شود. علت این است که تعهدات قدرتمند به گروه موجب می‌شود امکان اندکی برای تعامل با سایر افراد فراهم شود. اما اگر تعهدات و علائق افراد به گروه‌ها شدید نباشد، آن‌ها می‌توانند به‌آسانی با گروه‌های مختلف همکاری و تعامل داشته باشند. میزان بالای اعتماد به افراد ناشناس نشان‌دهنده سرمایه اجتماعی بین‌گروهی است. هر چه شعاع اعتماد محدود به اعضای خود گروه باشد احتمال بروز آثار منفی بیشتر می‌شود. به نظر فوکویاما، مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌شود. چون این ارزش‌ها ممکن است ارزش‌های منفی باشند. در نتیجه می‌توان نتیجه گرفت سرمایه اجتماعی کارکرد منفی هم دارد. ازین‌رو، رابطه معکوس بین پیوندهای مستحکم اخلاقی داخل گروه با میزان اعتماد گروه به افراد غیر عضو گاه می‌تواند موجب کاهش همکاری مؤثر گروه با جامعه شود. آشناپروری، پارتی‌بازی، و نژادپرستی را می‌توان از اشکال سرمایه اجتماعی منفی دانست. افراد می‌توانند سرمایه اجتماعی را به نحوی به کار ببرند که به مثابه وسیله‌ای برای دستیابی به موقعیت و مزایایی باشد که جایگاه آن‌ها را به قیمت پایین بردن دیگران ارتقا بخشد. گروه‌های قدرتمند می‌توانند سرمایه اجتماعی افراد ضعیف‌تر را محدود یا تخریب کنند. ازین‌رو کانگ جی (۲۰۰۹) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که سرمایه اجتماعی بالا در گروه مجرمان می‌تواند به نفع گروه مجرم و به ضرر کل جامعه باشد. تحقیق شبانی و موسوی (۱۳۸۸) در خصوص سرمایه اجتماعی جوانان در ایران به این مقوله اشاره می‌کند که سرمایه اجتماعی درون‌گروهی به افزایش جرم منجر می‌شود. پاتنام و فوکویاما به سرمایه اجتماعی برون‌گروهی در سطح کلان اشاره کرده‌اند (Edwards et al 2003). آن‌ها سرمایه اجتماعی را در سطح کشورها بررسی کرده‌اند. اما کلمن به سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و در سطح خانواده نیز اشاره کرده است. از نظر کلمن، ورود افراد در گروه‌های کجرو و برقراری ارتباط نزدیک با اعضای آن گروه به مرور زمان ارزش‌های خرده‌فرهنگی آن گروه را آموزش می‌دهد و باعث همبستگی درون‌گروهی می‌شود و فرد رفتارهای کجروی یادگرفته را علیه

گروه‌های دیگر در جامعه به کار می‌بندد. در نتیجه، فرد مرتکب جرم می‌شود. در واقع این نوع سرمایه موجود بین گروه‌ها یک نوع سرمایه اجتماعی درون‌گروهی است و هر چه سرمایه اجتماعی فاسد در جامعه بیشتر باشد میزان جرم در آن جامعه افزایش خواهد یافت. این نظر با نظریه پیوند افتراقی در جرم نیز همخوانی دارد. نتیجه به‌دست‌آمده با نتیجه تحقیق رازقی (۱۳۹۱) در خصوص سرمایه اجتماعی در شهر ساری تا حدودی همخوانی دارد. وی به این نتیجه رسید که سرمایه اجتماعی درون‌گروهی با سرمایه اجتماعی برون‌گروهی متفاوت است و می‌تواند نتایج متفاوتی در افزایش جرم داشته باشد.

فرضیه اول به تأثیر مشارکت اجتماعی بر بزهکاری جوانان می‌پردازد. این فرضیه در مقایسه با افراد عادی در کل گروه مجرمان تأیید شد و تفاوت آن فقط در جرم قتل بود. به بیان دیگر هر چه میزان مشارکت اجتماعی در تفریحات دسته‌جمعی با خانواده، در باشگاه، در انتخابات، در راهپیمایی بیشتر باشد جرم کاهش می‌یابد. این نتیجه با نتایج شاه‌آبادی و ترکان (۱۳۹۱) و ساگرت و همکارانش (۲۰۰۲) همخوانی دارد. اما در خصوص جرم قتل مشارکت اجتماعی بالایی به دست آمد (۳/۳۵) که با سایر نتایج به‌دست‌آمده در این خصوص و با سایر جرایم (سرقت، مواد مخدر) منافات دارد. نتیجه حاضر با نظریات کلمن و فوکویاما هماهنگ و هم‌سو نبود و دیدگاه نظری آن‌ها را رد کرد. زیرا مشارکت اجتماعی بالا در خصوص جرم قتل اثری کاهنده بر این جرم نداشته است.

فرضیه دوم به تأثیر اعتماد اجتماعی بر بزهکاری جوانان در مقایسه با افراد عادی پرداخت که این فرضیه در کل گروه مجرمان تأیید شد و تفاوت معنادار آن دوباره در جرم سرقت مشاهده شد. بدین معنا که افزایش اعتماد اجتماعی بین فرد با اعضای خانواده، همسر، اقوام، غریبه‌ها، ارگان‌های دولتی، و پلیس بر کاهش بزهکاری جوانان تأثیر دارد. نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج تحقیقات کندی و همکارانش (۱۹۹۹)، سلمی و کیویوری (۲۰۰۶)، و چلبی (۱۳۸۴) هم‌سوست. اما در خصوص جرم سرقت اعتماد اجتماعی بین مجرمان سرقت ۳/۱۸ است که در مقایسه با افراد عادی (۰/۸۲) درصد بالایی از آن را نشان می‌دهد و دیدگاه‌های نظری کلمن و فوکویاما و پاتنام را در این خصوص رد می‌کند. زیرا اعتماد اجتماعی بالا بین مجرمان سرقت اثری کاهنده بر این جرم در سطح شهر کرج نداشته است.

پیشنهاد

با توجه به آنکه سرمایه اجتماعی در گروه مجرمان اختلاف چندانی با گروه عادی ندارد و در خصوص جرم قتل مشارکت اجتماعی و در خصوص جرم سرقت سرمایه اجتماعی بالایی در شهر کرج مشاهده شد، توجه به سایر علل بزهکاری همچنان درخور توجه است؛ از قبیل عوامل خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و ... بنابراین، پیشنهاد می‌شود با پژوهش‌های متعدد با موضوعات فوق به نتایج کاربردی‌تر و جدیدتر و عمیق‌تر در زمینه علل ارتکاب جرم در این شهر برسیم.

پیامدهای مثبت افزایش و پیامدهای منفی کاهش سرمایه اجتماعی از سوی پژوهشگران مختلف به اثبات رسیده است. آنان سرمایه اجتماعی را اساس هویت و شناسایی و اعتبار جامعه می‌دانند. افزایش سلامت روانی افراد از طریق فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی و روانی، تقویت هنجارهای مستحکم بده‌بستان، و هنجارهای همیاری و اعتماد از کارکردهای مثبت سرمایه اجتماعی است که می‌تواند افراد جامعه را در حل مشکل کنش جمعی یاری برساند و در آن صورت همه افراد جامعه از برکات آن برخوردار می‌شوند. افزایش سطح بی‌اعتمادی در جامعه، کاهش سطح تعهد اجتماعی، پایین آمدن میزان مشارکت‌های اجتماعی، و افزایش آسیب‌های اجتماعی از پیامدهای منفی کاهش سرمایه اجتماعی است (Coleman 1998; Fukuyama 1999). بنابراین، با شناسایی عوامل رشد سرمایه اجتماعی مثبت در جامعه می‌توان در راه کاهش جرم و جنایت قدم برداشت. اما نباید سرمایه اجتماعی منفی را نادیده گرفت.

سؤالات پرسشنامه گویه‌های سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی را توأمان دارد. بنابراین نتیجه‌گیری صورت‌گرفته در حد یک گمان و فرضیه است. پیشنهاد می‌شود جهت نتیجه‌گیری دقیق‌تر و اثبات این فرضیه (سرمایه اجتماعی درون‌گروهی منفی) پژوهش دیگری به صورت جزئی‌تر و جداگانه در سطح استان و شهر کرج انجام پذیرد.

منابع

- آسانلو، علی؛ عبدالرضا باقری؛ علی رضا حیدرنژاد (۱۳۹۱). «مقایسه میزان سرمایه اجتماعی در جوانان معتاد و غیر معتاد»، *اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد*، ۶(۲۴)، صص ۸۵ - ۹۴.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۷۵). «اعتماد اجتماعی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد پژوهش اجتماعی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- آقابخش، علی؛ مینو افشاری‌راد (۱۳۹۳). *فرهنگ علوم سیاسی*، تهران، چاپار.
- بخارایی، احمد (۱۳۹۶). *جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی*، تهران، پژوهشگاه جامعه.
- بیرو، آلن (۱۳۶۷). *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه باقر ساروخانی، تهران، کیهان.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۴). *جامعه برخورد، سرمایه اجتماعی و زندگی عمومی*، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران، شیرازه.
- _____ (۱۳۹۲). *دموکراسی و سنت‌های مدنی (سرمایه اجتماعی و سنت‌های مدنی در ایتالیای مدرن)*، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران، جامعه‌شناسان.
- جلیلی، صالح (۱۳۸۱). «عوامل مؤثر بر پیشگیری از ارتکاب جرم بین جوانان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- حق‌شناس، معصومه (۱۳۹۴). «مفهوم سرمایه اجتماعی و ابعاد آن»، *حدیث زندگی*، ۲۷(۲۷)، صص ۶ - ۱۰.
- حیدرنژاد، علی‌رضا؛ قاسم قنبری؛ محسن صفی‌پور (۱۳۹۴). «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری جوانان (مطالعه موردی: شهر زاهدان)»، *پلیس زن*، ۹(۲۲)، صص ۷۸ - ۹۴.
- فیلد، جان (۱۳۹۶). *سرمایه اجتماعی*، ترجمه غلام‌رضا غفاری، حسین رضائی، تهران، کویر.

References

Articles

- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. J. Richardson (eds). New York, Greenwood Press: 241-258.
- Coleman, J. S. (1994). "Social capital in the creation of human-capital. American Journal of Sociology 94: S95-S120.
- Israel, G. D.; Beaulieu, Lionel J.; Hartless, Glen. (2001) "The Influence of Family and Community Social Capital on Educational Achievement", *Rural Sociological Society*, 66(1): 43-68.
- Katz, C. M.; Maguire, E. R. & Roncek, D. W. (2002). The creation of specialized police gangunits: A macro-level analysis of contingency, social threat and resource

- dependency explanations. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, 25(3), 472-506.
- Lederman, Daniel. Louisa, Norman and Maria, Menendez Ana, (1999). "Violent Crime: Does Social Capital Matter": 1-43, <http://www.rosenet.com>
- Ozden Ozbay, (2008). Does social Capital deter youth from cheating, alcohol use, and violence in Turkey. Journal of criminal justice 36.p.403-415. Department of sociology, nigde university, turkey.
- Putnam, R. D. (1995). "Bowling alone: America's declining social capital. Journal of Democracy 6(1): 65-78

Books

- Clarke, R. (1997), situational crime prevention and Ratio
- Fine, B. (2000). Social Capital Versus Social Theory: Political Economy and Social Science at the Turn of the Millennium. London, Routledge
- H Turner. (1988) ، New York. Springer Science + Business Media, LLC.
- Krishna, A. and Shrader, E.(1999) "Social Capital Assessment Tool", Conference Paper for Conference on Social Capital and Poverty Reduction, The World Bank
- Rose Dna A& Clear Todd R (1998) "Incarceration ،Social Capital ،and Crime: Implications for Social Disorganization Theory ،Criminology.
- Sabatini, F.(2006) "Social Capital, Labour Precariousness and the Economic Performance, An Empirical Assessment of the Strength of Weak Ties in Italy, Working Paper No.26.